

4874

სალიტერატურო და სამეცნიერო
ნახაბთიანი გაზეთი. გამოსდის
ყოველ კვირა ღამეს.

№ 13 მარტი 19 1895 წ. № 13

შინაარსი: თ. ივანე კონსტანტინეს
ძე პავლე-მუხრან-მაცორი. — სვან-და-
სხვა ამბები. — სურათები ამბები. — სე-
მეფრა, ლესი ვაჟ-დამეველასი — სავალ-
მოქმედო საქმეები. — სპირატი მოსდება, ლე-
ქსი ილ. წ. ვლ. სა. — სკარტიელის წიგნი
ნდანი ელისაბრო, შალვა და შიძინა. — კე-
ლი“ და მისაზე დასის მწერლები ს. ჯი-
ლაძისა. — სვამონ ხელო ბარნოვისა.

თ. ივანე კონსტანტინეს ძე მავრიატი
მუხრან-მაცორი
(წასული ამბები)

თ. ივანე მუხრან-ბატონი ერ-
ი იმ ქართველთაგანია, რო-
სელმაც მეცხრამეტე საუკუ-
ეში დიდად ასახელა რუსე-
თის მხედრობა ბრძოლის ველებზე. რუ-
სეთის ტახტის ერთგულებაში და სა-
მხედრო მოღვაწეობაში თ. ივანე
მუხრან-ბატონს თუმცა ბევრი ჰყავდა
ქართველთა შორის ტოლი, რაგორც
მაგალითათ თ. ივ. არღუთაშვილი,
თ. ზაქარია ჯავახიძე, კონსტანტინე

მამაცაშვილი, თ. ნ. ამილახვარი და სხ.; მაგრამ სამხედრო ნიჭს გარდა მან დიდი ღვაწლი გაუწია რუსეთის მფლობელობას კავკასიაში შესანიშნავი დიპლომატიური ზეგავლენით, რომელსაც ისტორიას ჯერ არა აქვს მოხსენებული და დაფასებული, თითქოს განზრახ მიეწევა მისი მიღწევა ამ შემთხვევაში. ყირიმის ომიანობის დროს თ. ივ. მუხრან-ბატონი რომ სამხედრო გუბერნატორად არ ყოფილიყო იმერეთში, შესაძლებელია საქართველოს ბედის ჩარხი სულ სხვა მხრით დატრიალებულიყო და თუ ეს არ მოხდა, ამის მიზეზი მთლათ ერთიანათ თ. ივ. მუხრან-ბატონის ზეგავლენას მიეწერება. ამ მხრით ქართველ ღერენღებს შორის ყველაზე უფრო დიდი ღვაწლი რუსეთის მფლობელობას დასამყიდრებლათ კავკასიაში მიუძღვის. თ. ივ. მუხრან-ბატონი. 1854 წელს, როდესაც ომარ-ფაშა შემოვიდა სამეგრელოში, მას თან მოჰყვენ ინგლისის და საფრანგეთის სახელმწიფოთა უმაღლესნი დესპანნი ომარ-ფაშამ და იმათ სათითათო წარუდგინეს მამინდელ სამეგრელოს გამგებელს ეპატორინ დადიანისს შემდეგს წინადადება, რომელიც უკვე დასტამბული: ბარახანის მოგონებაში: „უმაღლესო მთავარო, ჩვენ მშვიდობიანს სამეგრელოს ხალხს არ ეგბრძვი, ჩვენ გვაქვს ომი რუსეთთან და მის მხედრობასთან, დაბრუნდით თქვენს საცხატო ქალაქში ზუგდიდში, განავით თქვენი ხალხი ისე, როგორც აქამდს განგვიტო, შეუწახეთ ტახტი თქვენს მემკვიდრეებს. ჩვენ თქვენს წინაურს საქმეში არ ჩაიხვერცით და ეცდებით გამტკიცდეს თქვენი ხალხის დამოუკიდებლობა, რომ სამეგრელოს ტახტი დაჩრგს ხელშეუხებლათ თქვენი მემკვიდრეებისათვის“.

ბარახანი ამოხს, რომ სამეგრელოს გამგებელმა არ მიიღო ეს წინადადება ღერეალ კოლუ ბოკინის რჩევით, მაგრამ ეს არ არის მართალი. მამინ სამეგრელოს დედოფალი, ეპატორინ დადიანი, სრულს გავლენას ქვეშ იყო მისი სიძის თ. ივანე მუხრან-ბატონისა, რომელმაც უჩრჩია მას წამოსულიყო თავის შვილებით თფილსში, დაჩინილიყო რუსეთის ტახტის ერთგულ ქვეშევრდომით და რუსეთის ხელშეწყობის სულგრძელებისათვის მიენდო თავის შვილების ბედის გადაწყვეტა მომავალში. რომ თ. ივანე მუხრან-ბატონი არ ჩანოდა ამ საქმეში და თავის სრული გავლენა არ მოეხდინა სამეგრელოს დედოფალზე, შესაძლებელია, ინგლისის, საფრანგეთის და ოსმალეთის სახელმწიფოების პარიკის მორიგებაში სამეგრელოს სამთავროს დამოუკიდებლათ შერაცხნენ ევროპის სახელმწიფოებ ეს მეთარელობას ქვეშ. ასეთია თ. ივანე მუხრან-ბა-

ტონის ერთგულ-ქვეშევრდომობით დასახსრებდა რუსეთის იმპერატორის ტახტის წინაშე...

პირველათ 1881 წელს შემემთხვა თ. ივანე მუხრან-ბატონის გაცნობა. იმან თავისი ცოცხალი და აზრიათა ლაპარაკით მოახდინა ჩემზე ღრმა შთაბეჭდილება. ის ამბობდა, რომ საქართველოს ხალხის ხსნა შეუძლია მხოლოდ მის ეკონომიურს განვითარებას და ამის გულიანათვის მე დეაარს ბანკი, რომ სოფლის ხალხს მიეწოდინო სესხბო. ამის პასუხათ მე მოვახსენებ, რომ თქვენი ბანკის სარგებელი ცოტა მიმე იქნება-მეთქი—სესხის გადასახდელათ და ის ეგჯობინება, ეგ თანხა სამთო წარმოების აღორძინებას მოაწოდოთ-მეთქი.—აჲ, მავასაც ეიწყებო. მე მინდა ავიღო იჯარით სალომე წერეთლის ასულის ქვა-გუნდის მადნებბო—მიპასუხა მან.

— მე უთებთ საქმეს აგირჩეეთ-მეთქი. იქვე ქვა-გუნდის მადნებთან ერთათ არის დიდი მამული ჭალის მთისა, საცა ნათი, ქვა-ნახშირი და რკინა არის-მეთქი. შესაძლებელია უცხოეთის კაპიტალისტები მოვიპატრონოთ და იმის მაგიერათ, რომ დღეს ჩვენი ქვეყრიდან თითქმის მუქთათ ვაქეთ ქვა-გუნდა, აქვე დიდი მეტალურგიური წარმოება დეაარსოთ, ფერო-მანგანი (Fero-Mangani) *) შევაშალოთ და მის წარმოებაში ევროპის ქარხნებს მეტოქობა (კონკურენცია) გაუწიოთ-მეთქი.

— არც ჩავის უარს ეიტყვი, თუ მოხერხდა და ეგ მამულიც იჯარით ავიღო. ვინ არის მებატრონო?—მკითხა მან.

— ჭალელი წერეთლები და აბაშიძეები-მეთქი.

— რომდენი კომლია?—მკითხა ივანემ.

— ას ორმოცდაათამდის იქნება-მეთქი.

— ეჭუ, მაგდენ იმერელ მგლებთან არამც თუ ჩემი თანხა, ტყავიც აღარ შემჩრებაო—თქვა და გადახარხარა ივანემ.

— მაგაში თქვენ არ გაგრჯით, ეგ ჩემი საქმე იყოს-მეთქი. სულ ყველას, როგორი პირობითაც გასურთ, ისეთი პირობით შევაკერევიებ კანტრაბტს-მეთქი.

— მამს კარგოა—მითხრა მან. მოდი, შენ პირექტი პირობისა შეადგინო, მე გადავებდე, შევასწორობ და კანტრაბტის შესაკერელ ფულსაც მოგცემ. წადი, ნოტარიუსის ძალით თუ შეეკერები და მომიტან ანეთ კანტრაბტს, სიტყვას მოგცემ, მე შენი ამხანავი გავხდები და საქირო თანესაც მოგცემო

*) ფერო-მანგანს კასიან რკინის და მარგანცეს ერთად შეკუთვუბეს, რომლისგანაც კეთდება შერეიანი ფოლადი.

—დაასრულა სიტყვა თ. ივანემ. ამას შემდეგ არ გასულა ორა თვე, მე უკან დავბრუნდი და წარუდგინე ნოტარიუსის წესით შეკრული კანტრაბტა, რომელზედაც ასობნოც აზნაურს ეწერა ხელი.

თ. ივანე მუხრან-ბატონმა ყურადღებით გადაათვალიერა შეკრული კანტრაბტო ქალის მთის მეპატრონეებთან და უცბათ გაღიზიანდა:

—კაცო, ეს რა გქონია მე ეს ორმოცი წელიწადია ჩემ ძმას ირაკლის ვემუდარება და იმასთან პირობა ვერ შემიკრავს, შენ კი ორ თვეში მთელი ხალხი კანტრაბტის თაკით შეაკვივლი

კარზე მომაყენეო, მე დიდი სამომენებოტის დემოკრატიული ამიერიდან შენ აზნაურობა—მხარულტობით წამოიძახა თ. ივანემ.

მაშინვე შეეკარით აზნაურობის პირობა. იმან გამოიღო ცხრა ასი თუმანი სამხანაჟო თავნი არენდისა და მთის გამოსადიებელ (იზნკანისათვის) ხარჯათ, გამატანა ტენხოლოგი გულიშამბაროგი და ერთი ტენიკა მუშა დემუროგი ნეთისა და რკინის მანდელოლბის გამოსაკელევათ ქალის მთაში.

გ. წარუგაღი
(შედეგად ქნება)

სხვა-და-სხვა ამბები

თხზბათს, მარტის 15 მოხდა კრება თვითონის სამეურნეო ურთიერთ-ნდობის დამყუდნებელთა კრება, რომელზედაც ამირჩიის გამგეობა და ჩრევის წყერები ოცდასთეთი-ათასი მანეთის საწვერო ფულისაგან შედგენილი ძირითადი თავნის მოსაკრეფათ.

ეს ახალი დაარსებული ბანკი ერთათ-ერთი საცრო ნდობის დაწესებულებათაგანია, რომელმაც ხელი უნდა გაუმართოს იაფი სესხის მიწოდებით ყოველ ქართველს, ვინც სამრეწველო წარმოებისათვის საჭიროებს ფულს, ვინც კი ადგილ-მამულის მეპატრონეა და სოფლის მუშაობას ეწევა. ამ ბანკს ნამდვილი ქართული ელფერი უნდა ჰქონდეს. იმის გამგებლებს მხედველობაში უნდა ჰყოფდეთ ყველა ქართველი მწარმოებელი, წოდების განურჩევლათ: თუ ამ პრინციპს არ უმტყუნებენ ჩვენი ახლათ ამოჩრეული პირები, იმედია მაშინ ეს ბანკი დიდს თანაკრძობას დაიმსახურებს საქართველოს ერში. ჩვენც ეურჩეთ ყოველს ქართველს, რომელსაც თავის ქვეყნისთვის გული შეტკევა და გამსკელოვლია ეროვნული გრძობით, ამ ბანკში მიიღოს მონაწილეობა, ამ ბანკშივე დაბინაოს თავისი ფული, რომ ამ გეგართ შედგენილმა თავნმა ყოველს გაჭირებულს ქართველს ხელი მოუწყველოს იაფი სესხით. ამ ბანკის დანიშნულებამ ყოველს ქართველს მწარმოებელს, ქირანახულს ბატონას, დაჭირების დროს ფულით შეეწიოს, რომ მისი ნაწარმოები იაფათ არ მიჰქოდეს ევროპა ფულისმეპატრონეს და მეგავშეს, ამის გამო საჭიროთ ერაცხთ, ეცნობოთ ბანკის წესდების ზოგიერთი მუხლის აზრი ყოველს ქართველს, ვინც კი მოისურვებს ამ ბანკში წვერათ გადამას. სამეურნეო-ბანკის წვერს უფლება არა აქვს

სხვა ბანკის წვერათ იყოს. თუ მსურს ბანკის საქმეებს გადაწყვეტაში ექნეი ჰქონდეს, იმან უნდა შეიტანოს ორასი მანეთი საწვერო ფული, რასაკერეველია, თუ კი რომ ორასი თუმნის სესხის ღირსათ იცნობს მას წვერათ მიმღება კამიტეტი ბანკისა: თუ რომელსამე სამრეწველო და სამეურნეო აზნაურობას უნდა გაიტანოს ამ ბანკიდან თავის აზნაურობისთვის საჭირო ფული, მაშინ თვით აზნაურობის წვერები სათითაოთ უნდა შეიტყნენ სამეურნეო ბანკის წვერებათ. სესხის აღება შეიძლება ექნეი თვლან ცხრა თვემდის. ეს დამაკედებელია ბანკის ჩრევის გადაწყვეტალებზე. ბანკს შეუძლია მიიღოს გრავათ ყოველგვარი სამეურნეო ნაწარმოება, აგრეთვე ფასდადებული საქონელიც. ბანკს შეუძლია მიტყნ სესხათ ფული ყოველს მისის მუშას გაუმჯობესებული სამეურნეო იარაღების შესადეთ და კარგი გზის საქონლის საყიდლათ.

**

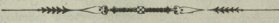
ხუთშაბათს 23 მარტს, არტსტიკული საზოგადოებაში (სოლოლაკში) ექნება გაართული ჩვენი იაფთაისს სამკთველოების სასარგებლოთ ქართული წარმოდგენა „ბუტიაშა“ აკაკისა, „ბებელი“ ოთხშა და „დედა და შელი“ ილ. ქავჭავაძისა და მუსკელოური განყოფილება, რომელშიაც მონაწილეობას მიიღებენ ქართული სცენის მოყვარენი.

**

რუსული გაზეთი „Нов. Время“ ყველაზე უფრო გავრცელებული გაზეთია რუსეთში. ის არის ვამომთქმელი უმაღლესა მთავრობის აზრისა და გაელენის მექონე რუსეთის საზოგადოებისა. აი, რა წერია ამ გაზეთში თფლისის ქალაქის შკოლეების შესახებ: „იმ დროს, როდესაც დასავლეთ რუსეთის განკიდებულ ქვეყნებში მტყუათ

და დაუბრკოლებლათ ევადგიართ გარუსების გზაზე, თფილისში არამც თუ არას უჯგერიან ადგილობრივ სამოსწავლო მთავრობის განკარგულებას, არამედ სენატის უქაზებსაც კი არ ასრულებენ და იქამდის მიჰყავთ საქმე, რომ კინაღამ გუბერნიის სამოსამართლო ქალაქის საქმეების სხდომაშიაც კი აქეთ დავა

სამოსწავლო მთავრობის განკარგულების ასრულებების შესახებ. ვფიქრობთ, პეტერბურგიდან მალე გამოიკვება ბრძანება, რომ ბოლო მოეღოს ასეთ ახირებულს, მეტი რომ არა ეთქვათ, უთანხმოებას კავკასიის სამოსწავლო მზრუნველობასა და თფილისის ქალაქის გამგეობას შორის“.

საყურადღებო ამბებია

ბილისთავი (გურია). თქვენი პატრიცეზული ვაზეთის 7 ნომერში ვილაც მოამბე ლაღაღებდა, ვითომც ხილისთავის სამრევლო შკოლა ავერ ორწელიწად—ნახევარი კარგამოკეთილი იყოს და დამარსებელი თაფიან შკოლის დარბაზს თითქო დანგრევასაც უპირებდენ. ვაცნობებთ ბნ მოამბეს, რომ ხილისთავის შკოლაში სწავლა შეუწყვეტილია მიდის დარსებიდან დღემდის. მოსწავლე ქალ-ვაჟთა რიცხები ამ შკოლაში 50-ზე მეტიე არას დროს არ ყოფილა, წეღს კი 60 მოსწავლე ირიცხება და რომ (სოფლის) მცხოვრებნი კარგი თვლით უტყერიან შკოლას, იმისაგან მტკიცდება, რომ მუდამ იმის სჯაში და ცდაში არიან, როგორც შკოლის მდგომარეობა გააუმჯობესონ და მისი წარმატების გზა მკვიდრს ნიადგზე დააყარონ. თუ ინებებთ ბატონი მოამბე და შკოლაში მობრძანდება, ყველა ამას თავის ბედნიერი თვლით შეამარჯვებს.

ხად. წმ. გიორ. ეკლესიის მღვდელი სერგი კალანდაძე

ჭუთახი. სხვა გარეშე ქვეყნებში ასობით და ათასობით სხვადასხვანაირათ შედგენილი ანბანები გამოადის და ჩვენ ქართველებმა ჯერ კიდევ ვერ ევლერასტ პატარა ნახატებიან ანბანს, რომ ბავშვიც უფრო წაებალოსებინა ანბანის შესასწავლათ და თვითონაც მეტი ვაგრცდებულყოფო. მე როგორც ნოქარს წიგნის მალაზიისას ბევრი მინახავს მოხივნილი ქართული ნახატებიანი ანბანისა, მაგრამ წიგნის უქონლობის გამო უფროთ ვაბრუნებულა, ბევრჯელ ყოფილა იმისთანა შემთხვევებაც, რომ ქართველ კაცს ქართული ანბანის უქონლობის გამო პირველთ რუსული ნახატებიანი ანბანი ეყიდოს, რადგანაც ბოგში მოსწენებას არ აძლევდა: „პაპა ერთი პატალა ნახატებიანი წიგნი მიყილა“ და, მე მგონია, ეს

უნდა იყოს უმთავრესი მიზეზი, რომ ზოგიერთი ქართველი ბოგშები ჯერ რუსულ ანბანს ისწავლიან ხოლმე და შემდეგ კი ქართულს. ნუთუ ჩვენში არაინ მოიძებნება იმისთანა ვინმე, რომ ქართველ პატარა ყრმათათვის ნახატებიანი ანბანი შეადგინოს?!. და ოციელი ჩვენს პედაგოგები აცდებიან ხოლმე თავის დანიშნულ გზას და რალაც აკილო, „ასპინძის ომებს“ გვიდგენენ. ვინ იტყვის, ბატონო, ამათ შედგენაზე უარს, მაგრამ ჯერ ანბანი გეასწავლეთ და შემდეგ „ასპინძის ომები“ შეგიდგინეთ.

ა. გო—ძე

სოფ. სიმში (ჩაქვის მაზრა). 1894 წელს ისურვა მთავრობამ ჩამოედინე საზოგადოების შეერთება და კიდევაც შეეერთა ორა, ანუ სამი საზოგადოება ერთათ. საზოგადოების შეერთებაზე მთავრობა უტყაღებდა ხალხს: ვინაიდან მცხოვრებლების რიცხვი აღემატება თითოეულს საზოგადოებაში ვინაიდან რინეთ იყო, ამისათვის საჭიროთ დაეინახეთ დავენიშნოსთ, თუ თქვენი სურვილიც იქნება, ნასწავლი მამასახლისი და მწერალი, ამ გამოცხადებამ დაღებში უზომო სინარული დაზადა და დიდი აღტაცებით მოელოდენ, როდის იქნება ნასწავლი მამასახლისი და მწერალი ჩვენს კანცელარიაში დაეინახოსთ. ამ გამოცხადებამ უფრო აავუღლიანა ხალხი ერთმანეთთან შეერთებაზე. ხალხი ჰვიქრობდა, თუ როდის იქნება სოფლის ჭამია მამასახლისის ხელიდან დაველწიოთო. ამ გამოცხადებას შემდეგ დიდხანს არ გაუვლია, კიდევაც მოვიდა ახალი მამასახლისის დაყენების დრო. ვინც წინეთ ნასწავლი მამასახლისის გამოჩინებას ჰპირდებოდა საზოგადოებას, იმას ახლა ყურცი არ გაუპარტყუნებია. აირჩია ბნენი ბურუსით მოაფერილმა ხალხმა, ისეც ის სოფლის ჭამია მამასახლისი, როგორც იყო წინეთ პატარა საზოგადოებაში, და საზოგადოებას დღეს დიდი გაჭირება ადგია უციკი მამასახლისის წყალობით. მე თვითონ მრავალჯელ შეხვედრივარ ამის მავალით. 1895 წელს თებერვლის 5, ს. ამბრო-

ლაურინდან გამობანდა ბ-ნი მამასახლისი კ—ძე ს. წესს რაღაც ახირებული საქმის გულისათვის, რომელმაც დაყო სოფ. წესში თითქმის ერთი კვირა. მამასახლისის აქ ყუფნაში გლენებს დიდი გასაჭირი ადვათ, ჯერ თითო მცხოვრებელს, წელს ჭირანახულის მოუსვლელიობით დაზარალებულთ, არა აქეთ სახსარი ცოლ-შვილის რჩენისა. ბ-ნი მამასახლისი ამის ვითარებაში სულაც არ შესულა, გზავნიდა სოფელში ჩაეცალს და ძალათ აკრეფინებდა სადილს, ანუ ვახშამს და ცხენებისათვის თივა-ქერს. ამ ერთი კვირის მამასახლისის აქ ყუფნაში, მ-იედა ერთი გლენი ნესტორ ჩ—ძე, რომელსაც რევოლუციური დაქარვოდა ღენახა სხვა გლენს. იმას ვითარცა პოლიციას მამასახლისისათვის ჩაებარებინა, ვინც გამოუჩნდეს პატრონი მიეცო. ნესტორ ჩ—ძემ პატრონმა იმ და-

კარგული რევოლუციისამ, თხოვა მამასახლისს თავის საკუთრება რევოლუციური; მამასახლისი კ—ძე მიღბრუნდა შემდეგი სიტყვებით: „თუმცა შეგიტყე ის რევოლუციური შენია, მაგრამ თუ მოხვალ ხელ-ჩაწვილი გვირახა მძიმეთ, მიიღებ შენს რევოლუციურს, თივა წადი და სადაც გინდა, იქ მიჩივილიო... ნუ თუ ღრო არ არის, ამისთანა სოფლის ჭამია ევა-ბატონები მოისიპან სოფლიდან. შეიდას და რეას კომლს თუმცა ბევრი წერილმანი გადასახდი აწვეთ კისერზე, მაგრამ არ გაუჭირდებათ თითო აბაზის გადახდა და ნსწაველი მამასახლისის დაყენება, რომელიც აბაზზე კი არა, ორმოც აბაზის მეტს ასარკებლებს თითოულს გლენს.

ვანო ჭეჩინაძე

ს ი მ ლ ე რ ა

ამოღობთ მე ვარ, გლობა შენ; შუაზე მოდის მდინარე. ხილი არ გვიძე წყალზედა ფიქრი გველას მოუთმინარე. მინდა ვაკოცო, ვაკოცო, შენს სახეს ხედავ მდინარეს, მაგრამ ეერსათ გამოვედ ამ სატილოს მდინარეს. მეც უნაუო ვარ, შენაცა, ცურვა არ ვიცით, ეტირითა. მეშველიც არვინ გვიჩნდება არც ციდან, აღარც ძირითა.

შენ მე მიმეღი, მე—შენა, გაკინებული პირითა; ველარც ხმას გაწეღენ, ვითხრა რამ მდინარე ბრაზობს, ღრიოლებს, ჩემს ძახილსა ნთქამს მის ზვირთი, როგორ შევითა ტრიალებს! რა უნუტეგო ყოფნა, წელთა-სგლა მხოლოთ მზერაში; რომ მოვეკვე, ბევრთ ზღობა, მინც გარგივარ ევრაში!.. არა. ის მინდა, გხედავდე, ნუგეშსა ვაოვებ ცქერაში.

ვაჟა-ფშაველა

საქველ მოქმელო საქმე

ვალის* რედაქციას. ამსთანავე განსვლეთ ორმოცდა ოთრმეტ მანეთს იმ დიდ მნიშებულაოვან და უსაჭიროს ფიანდის სასარკულოო, რომელიც ბაკინთა ჩვენს სასიქადლოო მოეტმა პ. ავაგიმ „განცხადებასათ“ ე. ო. სოფელ სოფელ დაგზავნა ნახსენად-განათლებული უმაწვალ-გაცნობისა და მათვან შეკრება ჩვენი ქველი დიდების ნათეთისა, ზევირ გადმოცემების, ზღაბარ-სასიტროთა და ქართულ ლექსიანონის განსუქობასუქელ მასაღისა, და სხ. მრავალ-განათლებულ უმაწვალ-გაცნობის სოფელ-სოფელ მოავენა და

დაბინავება რომ ერთ უმირველეს და უსაჭიროს საგნით არის აღსარებული და ორიელ დიდ სარგებლობას მოუტანს, როგორც ყოველ გვარ მენდინებებს, ისე თვით ათასი გაჭირვება-გარამისიგან გათახსინებულ სოფელებსაც სასწორ-მხედველით აუხელსთ თვალს, ამასე ჩვენც დარწმუნებული ვართ და ამისათვის არც ერთმა ჩვენგანმა არ დაიშურა თავიანთი წყალობა, ამ დიდ მნიშებულაოვან კეთილ საქრო საქმისათვის, და თუ სიღარიბის გამო ჩვენისა ამ დროებით მეტო ვერ შევიძლეათ, კვლავით ყოველი ღონისისიებით, შემეგებასათვის მოაწროლოთ ჩვენს წყალობა თუ გი ინებებს ღებრით და ეს კეთილი საქრო საქმე სასურველით ავტორისა დაგვირგვინდება. ჩვენი მხრით ვისურვებთ, რათა მრავალი თანამგრძობ-

ბელნი ამოურნდეს ამ ფრინველს სსსრკ-ებში სპეციალური
 დანაშაულისათვის. ვითარცა კეთილ-მშობელი და შემოქმედითაა
 სია დაწესებული თქვენს სპეციალურ ჟურნალ „კვლევა“
 ქ. ქუთაისის ერთ-ერთი კარგი ნაწილობრივი მ. ე. ლალიძე

ამასთანავე კვეთს და ისტორიულ შემოქმედებებს სია:
 სამსახური მსხვილი შემოქმედების:

მ. ალაბუღიაძე, ზღ. შერვაშიძე, ე. აბრ-
 ვაძე, ქ. გიორგიძე და ნ. აფსაქიძე.

ორ-ორი მსხვილი:

ა. ჭიჭინაძე და მ. ი. ურდიაშვილი.

თითო მსხვილი:

ერ. პატარაძე, ნ. მიქაშვილი, ს. კორნილიძე,
 მ. ბარბაქაძე, მკვდ. ნინოშვილი, ბ. ნ. ალაბუღიაძე
 ი. ბ. კვიციანი, ი. ბაბუნაშვილი, ფ. ნ. ჭიჭინაძე, ლომთა-
 ძე, გ. ს. რეხაძე, დ. ხიასიძე, (მან 1 მ. 20 გ.) ს. სელაძე,
 დ. ხელაძე, რ. უსეფიშვილი, ი. თედორეშვილი.

დიმიტრი ერინაძე — 50 გ.

დარბაზი თქვენს მხრით და ექვსი შური
 (16 მ. 30 გ.) შემოქმედებს ჭიჭინაძე და ბარბაქაძე:

მიტ. ლალიძე, მშ. კვიციანი, ტ. რეხაძე, მ.
 შერვაშიძე, ა. ხურციკი, გ. ბრეჯაძე, ჩაქვაძე,
 ნ. ბაქაძე, დ. რეხაძე.

შეზღუდულია დასასრულად ფინანსების
 „კვლევის“ რედაქციის კიდევ მიიღო ფინანსები სსსრკ-ის
 დამსახურებულ შემოქმედებს თქვენს მხრით. შემო-
 მწიკრები: ორი მსხვილი: მშ. ჩაქვაძე, თითო მან.
 სტ. დავ. გოგინავა, ნ. პარკალიანი, დიმი. ადანიანი,
 ზღ. შერვაშიძე, ავ. გუგუნი, ფინანსები მინიმალური, ან. ხა-
 ხაძე, სიღ. კვლევის, ფინანსები დასასრულად, ფინანს-
 ლობიანი, გ. ლომთაძე, გუგუნი, გავაძე, მ. ბრეჯა-
 ძე, რეხაძე, ბრეჯაძე, თ. თურქიაძე.

ი. ზანტაძე, თ. წერეთელი, გ. მარტოვიანი, ბ. გე-
 გიაშვილი, გ. გვასალიანი, ბ. კვიციანი, ალ. რაჭვინძე, ნ.
 საბასტაძე, ალ. გვასალიანი, ალ. გვასალიანი, გ. გვასა-
 ლიანი, ა. ი. შერიანი, გ. ბაბუნაშვილი, დ. თ. კვიციანი, ორი
 მსხვილი: ალ. გვასალიანი, თითო მსხვილი: ილ. შერვაშიძე,
 ან. გვასალიანი და ფინანსები ბრეჯაძე,

„კვლევის“ რედაქციის კიდევ მიიღო ფინანსები
 შეზღუდულია დასასრულად ფინანსების
 ალ. მუხომბერი 45 მან., რამდენიმე შემოქმედება ორ-
 სულ მინიმალური და ან. მუხომბერი დასასრულით. შემოქმედ-
 ბებიანი:

თითო მსხვილი: ბესარიონი კვანდაძე, გიორგი
 მამალაძე, მისაკო კვანდაძე, გვასალიანი, სავაია, ივ.
 ლომთაძე, ნ. გვასალიანი, ბეს. მამალაძე, გერმანი ტუციანი,
 მ. გვასალიანი, ი. გვასალიანი, გ. ზანტაძე, ივ. კვიციანი,
 სსსრკ-ის დამსახურებულ, მისილი ნობელი, ტრიფონ თომაძე, გ. ალა-
 ბანი, ტ. გვასალიანი, ილ. რეხაძე, ივ. კვიციანი, ვლ.
 კვიციანი, გერ. კვიციანი, გ. ბედი, მ. ხურციკი, უმანგი
 ასეველიანი, ერ. კეთილად, გარ. რეხაძე, ნ. მუხომბერი
 ბეტი, მელიანი, ალ. მელიანი, 50 გ.—მან. გვასალიანი, ივ. ხურ-
 ციანი, ი. გვასალიანი, ნ. წერეთელი, ორ-ორი გვასალიანი, სსს.
 მიქაძე, ალ. ხორვათი, ნ. ხურციკი, რამ. ნადარეჟიანი,
 ზღ. ჩიჭინაძე, ნ. გ. ნ. კვიციანი, გ. შერვაშიძე, სლ. კვი-
 ციანი, ერ. ლომთაძე, ზღ. კვანდაძე, ივ. ქვლიანი,
 მ. ქვლიანი, მ. ლომთაძე, მ. გვასალიანი, ი. ხა-
 ხაძე, გ. ანდრეაშვილი, ორ-ორი მსხვილი: ივ. დარბაზი,
 ნ. ბარბაქაძე, მ. ბარბაქაძე, ივ. ლომთაძე, ავ. გვასალიანი.
 ექვსი-ექვსი შური: ერ. გვასალიანი, ავ. გვასალიანი, ივ.
 კვანდაძე, ნ. ნიკოლოზი, გვასალიანი, რამ. მამალაძე,
 მ. ხორვათი, ი. მელიანი, გ. კეთილად, — თითო
 მსხვილი: მ. ნინო, გ. მანი, ან. სვლეტიანი, და ბარბაქა-
 დეშვილი.

დარბაზი და ფინანსები ერთი შედეგად 282 მ. 50 გ.

ხშირათ მიხედვით....

ხშირათ მიხედვით, კვლავ რჩება
 და სიმართლას ძლიერ ბოროტება
 და, რაც კი რამ არს პატრიარქის,
 შვიდი ბურუსი ვადიკერება.
 მაშინ ბაალი, ღმერთი სიბილწის,
 ღმერთი ხრწნილების, შურის და მტრობის
 შეგრძობა თავის საძაგელს ტანტვით
 წარსაწყმედელთ კაცობრიობის.

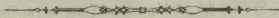
ქურთმებიცა ვაბარებული
 მოწიფებით მას თავსა უხრინა,
 „წმიდა არს ბაალი“, წმიდა არს ბაალი!“
 მაღალი ხშირთ გამომღრინა;
 უფლებიან იმას დაფინ გვირგვინებს
 და შეასამენ ტკიბილს ქებასა,
 ბაალიც ხარობს, რა ხედავს თავის
 გამარჯვებასა და ღიღებებსა.
 ქურთმებს, მონებს ბოროტებისას,
 და სურათს დადგმულს ოქროს ხმობისა

ამ დროს თვის თავი ბრძენი ჰგონიათ.
 — გამნათლებელი ხალხსობისა
 იტყუარებთან და ბოზოქრობენ,
 თითქო შეიგნეს აზრი ცხოვრების
 და გადაწყვიტეს მწველი კოხებები
 კაცის სიცოცხლის და არსებობის.
 თანაც ლოთობენ, თანაც ცეცხვენ,
 ტაკი მასხარათ გადაქცეული
 და როდი ამხელს იმათ ციეს გულსა
 სინდისი მათი დატუნგებული.
 შორს ისმის მათი ლაზღანდარობა,
 და უსირცხვილო მათი ხაზხარი. —
 მათ ტყუაგრძნობის მაღალ ნიჭებსა
 გადაკრული აქეს შავი ზეწარი.
 მაგრამ მოვა დრო, როცა სიმართლე
 ანგარიშს მოახოცეს ბოროტის მონებს,
 ჭეშმარიტების ქვეაქუბილი
 მათს ფუჟს დიდებსა გაანადგურებს.
 ტურფა ვაზაფხულს ელის ბუნება,
 როს სულს უხუთავს ცივი ზამთარი,

ლამის წყვედიადის უწასელს ახარებს
 დედა-მიწასა დილის კისკარი;
 იგიე აუწევებს იმას დაადის
 ცხოველ-მყოფელ მზის მოახლოებას,
 ამავე თვით მზე და დედამიწას
 მოჰუენს ნათელს-და ბუნდინებას.
 ლამის წყვედიადში მოსიარულე
 და მაწანაწა ტყისა მხეცები
 დღისით ბუნავში მიიქმედიან,
 სინათლისა და კეთილის მტრები.
 ეერ ცხენება მზის მზარწყინაე სხივსა,
 ეერც ბრანგეი დათვი, ეერც მელატურა,
 ეერ ცხენება მგელი და ლომი,
 ეერ დაენახვის ბუ და ლაშურა...
 ბნელს ეშინია ნათლის შეხედვის, —
 ცოდავს ეშინის მუღამ კეთილის, —
 მათ შორის ბრძოლით მიმდინარეობს
 მომავლისაკენ ცხოვრება საფლის.

ი. ნ. — ვლ

ღია წერილი ბ-ნი აკაკის მიმართ.

წიამონებთ წაევიტებ თქვენი წერილი
 „კეკლის“ მეექვსე ნომერში, სადაც უწო-
 დით გულშემატყვიარ ქართულებს დემუ-
 რონ იმ ძვირფასი განძის შემოკრებას, რო-
 მელსაც საერო ზოგზის ეწოდება. რამდენაოც მან-
 სოგს ქართული წიგნების გამოაცემელ ამხანაგობამ
 ამ ორი-სამი წლის წინათ გამოაცხადა, რომ იგი
 ამხადებს საერო სიტყვიერების მასალას და უკვე
 მიღებული აქვს აღსაბეჭდათ ლექსების და არაკების
 კრებული თ. რაზიკაშვილისა. მოუთმენლათ ეელა-
 და აქამდის დასახელებული კრებულის გამოქვეყნე-
 ბას და საწუხაროთ იძულებული ვიყავ დამბეჭდა
 პირველი წიგნი ქართული სიტყვიერების ისტორი-
 ისა* ამ წელიწადს ფშაური მასალის გადაუთვალეიერ-
 რებლათ. ახლა კი დარწმუნებული ვარ, რომ თქვე-
 ნი წერილი გამოიწვებს მსურველთ დასდონ და-
 უფიწყარი დეწლი ჩვენი წარსულის შემსწვე-
 ლელთ. ნება მიბძებთ მხოლოთ შესახებ ამ აზრის
 განხორციელებებსა ორიოდ შენიშვნა მოვახსენოთ:
 მე ევონებ უფრო სასარგებლო იყოს საქმისთვის
 დაეხმაროთ და დაეყოლოთ პირადი სიტყვიერების
 მასალის შეკრება იმ განთლებულთ და მცოდნე
 მკარებრებებს, რომელნიც წლით წლობამდის

ხალხში ტრიალებენ. დროებით — რამდენიმე თვით
 გავზავნილი კაცო — ეერ დააკვირდება საკმარისათ
 ხალხის ჩეულებას, ეერ მოუძებნის მას საფუძველს,
 ეერ შეკრებს და შეასწორებს უკვე ჩაწერილ ცნო-
 ბებს. გარდა ამისა სხვა-და-სხვა დღესასწაულს ზამთარ-
 ზაფხულს, შემადგომა-ვაზაფხულს აქვს შეთვისებუ-
 ლა ზენი. ლექსებით შეგკობილი, რომელთა აღ-
 ნიშნაა შემუქლია განუწყვეტლივ ერთს ადგილას დამ-
 კვირებულს *. ამიტომაც ვფიქრობ, უკეთესი იქნე-
 ბოდა, რომ მკვდლებს და მასწავლებლებს, ხალხთან
 დაახლოებულებს, მიეღოთ შრომა ერის წარმოების
 შესაცებათ. 2. ადგილობრივ მცხოვრებელთ იქნება,
 თუ გაუზავნილი კაცო, ამ მასალის ჩასაწერათ
 საჭიროა, რომ იგი აღუჭურვილი იყოს ხელ სამძღვანე-
 ლოთა, ანუ პროგრამით, სადაც ჩამოთვლილია ის
 საკითხები, რომელნიც თხოულბენ პასუხს წარ-
 სულის გამოსაძიებლათ. ამ გვარი პროგრამები უკ-

*) რეკლამის, რედაქციის, რომელმაც ივისრა აკა-
 კის თაოსნობით ამ საქმის მოაუზრობა, სრულბით არა
 აქვს განსრავსა ჩვენი განთავრებული საფუძვლიდან
 გამოსული ზეპარ-სიტყვიერების შეკრები პირის დრო-
 ბით გავსავსა სოფლებში. არ. ისინი უნდა ტრიალებ-
 ლენ ძუღამ ხალხში, შეისწავლონ სხვა-და-სხვა სკოლის
 ქართული ერის ცხოვრება და დედალიც და კრებ თვით
 მათ უნდა დასმარონ ამ საქმეში. რვ.

ვე არსებობენ რუსულს, გერმანულს, ფრანგულს, ინგლისურს, სომხურს ენებზე და მხოლოდ ქართულს არავის შეუდგენია მამასადამე ჯერ პროგრამა უნდა შედგეს, რომ დაახლოვებით ყოველ კუთხეში ერთს და იმავე საკითხზე გვეკონდეს აღნიშნული პასუხი.

დასასრულ ერთი უმთავრესი თხოვნა. თქვენს

წერილში აბრაამის, იობის, სოლომონის ლექსებთან ასახელებთ ლექსებს „მოსენე“, რადგანაც ამირანის გამოსაკვლევად საჭიროა ჩემთვის ცნობანი, რა დარჩენილა ხალხში მოსეს შესახებ, ამიტომ გვეკადნიერდები და გთხოვთ, თუ შესაძლებელია, „ქელოში“ დაბეჭდოთ ეგ ლექსი.

თქვენი პატრონ-მეგობარი ა. ხანანაშვილი.

საქართველოს წმინდანი ელისბარ, შალვა და ბიძინა

1648 წლიდან 1664 წლამდე, ასე გასინჯე, კახეთის ხსენებაც კი იყო მოსპობილი. მტარვალი შაჰ-აბას პირველი, დიდი, ეწია ბოლოს თავის უღელთო გულის წაღობს. „კახეთი უნდა ამოიფხვრასო“ წამოიძახა მან რისხვით, წმინდა დედოფალი ქეთევან რომ აწაბა, მას შემდეგ და კიდევ აასრულა ეს. ამ დროს კახეთში გამგებლათ იყო სალიმხან, რომელსაც იოსებ თფილელი უწოდებს ფეიქარხანს. მან სპარსეთში გადასახლებული კახელების მაგიერათ მოიყვანა ოთხმოცი ათასი კომლი თათრის ელი და დაასახლა იორის და ალაზნის ხეობებში. ამით ალავერდის ტაძარი საქონლის სამწყვედგეთ და საფარებოთ გახადეს. „მოკვდა კახეთით“ — გაისმოდა საქართველოში მწარე გოდება. ამ დროს ქრისტიანობა ალაზნისთ მოიძევებოდა კახეთში. მისი სინათლე ოდნით ბეჭუტავდა მარტო ფშე-ხევისურეთში და ხუნზახის ხეობაში გადაღმა დაღესტანს. ქიზიყში დარჩენილ თუო განკვებით მოელენილი მარტო-მარტო ერთი კაცი კახეთის დარაჯი, ბიძინა ჩოლოყაშვილი. იმას არ დაკარგვოდა ჯვარზე სასოება და ქვეყნის განადგურებით დაჭრილი მისი გული მსხვერპლათ შეეწირებოდა მაცხოვარს. ბოლოს ზეციერმა მხსნელმა შესინძრა ედრება მისი და მისცა მას ზესთაძალი კახეთის ცეკლე ასადგენათ და ქრისტიანობის ჯვარის გასარბიყინებლათ. ბიძინა ჩოლოყაშვილი გაემგზავრა არაგვის და ქსნის ხეობაში იქაურ ერისთებთან. მაშინ არაგვის ერისთავთ იყო ზაალ და ქსნის ერისთავთ ელისბარ, რომელსაც ძე არა ჰყავდა და თავის მძისწული შალვა შვილათ მიეყვანა. ზაალმა მისცა მათ შემწეობა და გამოაწყო მათთვის არაგვის ხეობის რჩეული კაცები მეომარ რაზმით. ბიძინა ელისბარ და შალვა აღივსე განუღრეკელი სარწმუნოებით მაცხოვრისადმი და იშველეს მთელი ქსნის ხეობის ლაშკარა. ბიძინამ თავის მხრივ გამოიყვანა ფშე-ხევისურეთიდან ქულზე კაცი საომრათ

და წინ წაოქდენა ლაშკარის წმინდა გიორგის დროშა. ამათ ზურგი გაუმავრეს ხუნზახის ხეობის ქრისტიანმა ლეკებმა და გამოემართენ თათრის ელისკენ. კახეთის გასათვისებლად მათი ინიციატივით გადმოუხეტენ ღამით დაბინავებულს ელს, რომელშიაც ითვლებოდა სამასი ათასი სული — კალი და კაცი. სამჯერ შეგებით იმათ გაეკლიტეს ბახტრიანის ციხესთან და აღავერდის ტაძართან მთელი თათრის ელი. ყარაღაჯის ბატონი სალიმხან, ანუ უკეთ თქვით, ფეიქარ-ხან, მხოლოდ რამდენიმე ხლებულით შეჯდა სისწავით ცხენზე და გაუტია სირსებელიულმა შაჰ-აბას მეორესთან. ეს ამბავი მოხდა 1659 წელს.

სპარსეთის შაჰს თავზარი დაეცა ამის გაგონებზე. ის ჯოგარ წაწამოიდგენდა, რომ უკაცო გვერანებული კახეთი მთელს მის მიერ დასახლებულს თათრის ელს ისე გაწყვეტდა, რომ მამამცე აღარავინ მიუვიდოდა კარზე საჩივლებით. მას მოახსენეს, ვითამცე თათრის ხალხი ლაშკარის წმინდა გიორგის გაეწყვეტოს, რომელიც ნათელ-მოსილი თეთრი რაშზე წინ მოუძღოდაო კახელების გუნდს და ელისის შუბით მუსრს ავლებდაო მამადიანობას. სრუ-მო-რწმუნე შაჰი წელში გატეხა ამისთანა სასწაულთ-მოქმედების ამბავმა. გულ-გახეთქილმა შაჰს თურმე უტყარა წამოიძახა: ლაშკარის წმინდა გიორგის ყმანი ჩემს უმთავარ-მართებულს არ იკარებენო, ისევე ჰჯობა მათი მფის ჩამომავლებთან დავიჭირო საქმეო. ამას შემდეგ მან შემოუთვალა ვახტანგ ქართლის მეფეს (მანაოხს), რომ ელისბარ, შალვა და ბიძინა შეეპყრო და წარედგინა შაჰაბასისათვის. სამნი კახეთის გმირნი, გულდამიდებულნი თავის სარწმუნოებაზე, თვითონ წაივდენ შაჰაბასთან, რომელმაც შეიპყრო ისინი და უკან გამოუგზავნა ფეიქარ-ხანის მემკვიდრეს მურთუშალოხანს და შემოუთვალა, უკეთუ არ ეგონ სჯულსა მამადისასა, წარწყმიდეო. ისინი დაიტანჯენ სპარსეთში. იმათგან ბიძინა ცოცხლათ დაჭრეს ასო-ასოთ, ბოლოს გამოუღეს გული, რომელიც თურმე კიდევ ფეთქდა. მურთუშალი განციფრათა და თავის ხელით ლახვრით

კახეთის წმინდანი: ელისაბარ, შალვა და პიოსი.

განგმირა ბიძინა ჩოლაყაშვილის ჯერ კიდევ მეთოქაი გულა. შემდეგ მოჭრეს სამივე გმირს თავები. ღამით სომხებმა მოიპარეს გვამები სამთა წამებულთა საქართველოს გმირთა და დაკრძალეს თავის ეკლესიაში. თავები კი კაპუცინის ბერებმა მოიტაცეს და წაიღეს ნაწილებათ.

ჩამდენაზე ხანს შემდეგ სომხისეკლესიაში დაკრძალული წმინდათა გვამები ამოიღეს ეკეტრიდან და ნახეს, რომ ამ სამი უთაფო გვამის ნაწილები ერთათ შეხორცებულყვენ. ისინი დიდი პატივით წამოიღეს საქართველოში და დაკრძალეს იკორთის ტაძარში ერთათ, რადგან არ იცოდნენ, რომელი იყო ელიზბარ, შალვა და ბიძინა.

აქ დახატული სამი წმინდანის სურათები ზედმიწევნით ახასიათებენ სიმბოლურათ ქართველი წმინდა-მოწამეების მნიშვნელობას. ელიზბარს მარჯვენა

ხელში უჭირავს ჯვარი და მარცხენა ხელში მუტი და მახვილი. სწორეთ ასეთი ყოფილან ყველა საქართველოს წმინდანი, რომელნიც იცადენ ცალი ხელით ქრისტეს სარწმუნოებას და მერაგ ხელით ერის თვითარსებობას. ქართველ წმინდათა დაწმინდებისათვის ყოველთვის მაგალითათ უნდათ საუკეთესო საქართველოს მეფეებს და მათი შარავანდთის სხივი მთელ საქართველოს ერს უნათებდა ქეშმარიტს გზაზე თვით-არსებობისა და სარწმუნოების დასაცვლათ.

აი, ასეთენ არიან ჩვენი ნაციონალური წმინდანები. სხვა მართლ-მადიდებელს ხალხებს ამათ გვარი წმინდანები არ ჰყავთ. ამის გამო ქართველმა ერმა მხოლოთ თავის ნაციონალური წმინდანების მაგალითით და მათი მეოხებით უნდა გაიკვილოს გზა მომავლისაკენ.

„აკვალი“ და მესამე დასის მწერლები

(ჩვენა ლიტერატურული ილღოუხა)

წერილი მეორე

Промышленно развитая страна показывает меньше развитымъ странамъ только картинну ихъ собственной будущности“. K. Маркса

მრეწველობით და აღმშენებლობით განდიდრებული ქვეყანა წარმოადგენს ღარიბ ქვეყანას მხოლოთ სერვისის მისი საკუთარი მომავლისას, კ. მარქსისა.

„განა შესწინარებულია ის აზრი, ვითომ ჩვენში განბიტადისტური წეს-წყობილება ასეუბიანს?“ ჩართული მარქსი *

III

ითოეულ დიდ ისტორიულ ხანას, როგორც მაგ. მონობას, ბატონ-ყმობას, ახასიათებენ განსაკუთრებული ცხოვრების მიერ შეთვისებული საზოგადოებრივი ურთიერთობანი, და გამოწვეული განსაკუთრებული ნივთიერი პირობები. ამ ორ მოვლენათა შორის მტკიცე კავშირია, სრუ-

ლი დამოკიდებულება. შეიარყენ და შეიცვალენ ეკონომიური პირობები, ირყევიან და იცვლებიან მათი შედეგებიც—საზოგადოებრივი ურთიერთობა და წეს-წყობილება. ასე ამბობენ მეცნიერნი, არა ნა—ლნი. ახლა ვითობთ, რა ცვლის და არღვევს თვით ნივთიერ პირობებს? ისტორიას ქმენის, როგორც უნდა იყოს, ადამიანი, რომელიც თავის მოქმედებაში ექვემდებარება ბუნებრივს კანონს განვითარებისას; მკვიდრთა რაოდენობა ამ კანონის ძალით თანდათან იზღდება, იზღებიან და ვითარდებიან მათი ნივთიერი მოთხოვნილებანი და საჭიროებანიც; მათი არსებობა დამყარებულია ამ მოთხოვნილებათა, ასე თუ ისე, დაკმაყოფილებაზე. არსებული ეკონომიური პირობები და წეს-წყობილებანი ცოცხლობენ შეუწყველთ, თუ ისინი არ ელობებიან გზაზე, არ ეწინააღმდეგებიან ამ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას. რა წამშიაც ვინააღმდეგობა თავს იჩენს, ცხოვრებაში იწყება ორი სხვა-და-სხვა თვისების პროცესი: დეზორგანიზაცია—ღარღვევა ძველისა. ჩასახვა და განვითარება ახალი მომდინარეობის პირობებისა და წეს-წყობილებისა. ძველი წეს-წყობილების თანდათანობითი და რაოდენობითი ცვლილების პროცესს თავისი დასასრული, თავისი საზღვარი აქვს. აქ, ამ საზღვარზე ის ჩერდება და უთმობს თავის ალავს მეორეს, ახალ თვისების პროცესს, ქიმიური რეაქციის მსგავსს. აქ ისტორია აკეთებს, როგორც

*) ის. სალიტერ. შენიშვნები. „მოამბე“ № X.

ამბობს ერთი მეცნიერი, ნახტომს: ძველი, დანგრეული წეს-წყობილების ელემენტებისაგან შენდება ახალი. ისტორიაში იწყება ახალი ხანა. სწორეთ ამჯავრი თვისების პროცესს — ძველის, საშუალო სა-უკუნეთა ფეოდალურ წეს-წყობილების დანგრევისას და ახალის დამყარებისას — ევროპაში ჰქონდა ალა-გი გასულ საუკუნის ბოლოს, ჩვენი კი მდგომარე საუკუნის მესამეც წლებში, იქ, ევროპაში, ეს მოვლენა აღინიშნა დიდი რევოლუციით, ჩვენი კი რევოლუციას დაასწრა ზევით პოლიტიკაში მომხდარმა რევოლუციამ.

ამ ნიართ ჩვენი ცხოვრებაც დაადგა წარმატების ახალ გზას, მან მოიმჯვრა კიდევ უფრო ამ გზაზე, მაგრამ ცხოვრების ახალ ვითარებას, აუცილებლათ ახალი განსაკუთრებული თვისება და მიღრეკილება უნდა ჰქონდა — უამისოთ როგორ უნდა გაირჩეს ახალი დაძველებულ-დახსებულისაგან? ცოცხალი მკედრისაგან? რა საშუალება, რა ღონე უნდა ვიღონოთ, რომ შევიერთო; რა თვისებისა, ხასიათისა და მიღრეკილებისაა ჩვენი ცხოვრების ახალი ვითარება?

ეს საკითხი და მისი, ასე თუ ისე გადაჭრა ჩვენ მიგვიანდა აუცილებელ საქირებათ. რატომ? იმიტომ, ვეჭვობთ ჩვენ ცოდეის შეილები, რომ ცხოვრების ვითარება დაყრდნობილია შურუყველ ბუნებრივ კანონებზე. ამ კანონის და აქედან საზოგადოებრივ მოვლენათა დამორჩილება. მათი მიღრეკილების თვისი სურვილისამებრ რყევად-რცავა, ამბობენ მეცნიერნი, აღვმატება ადამიანის ძალ-ღონეს. ამისთვის ყოველი შეგნებული საზოგადო მოღვაწე თვით ემორჩილება ამ კანონს, იცვლეს მის ბუნებას და ხასიათს და ამის დაგვარათ მოქმედობს თავისი მიზნის მისაღწევათ. უამისოთ ყოველი შრომა ადამიანისა, როგორც უნდა იყოს მისი იდელო და სურვილი, საშუალება და ენერჯია, უწყყოფოთ ჩაივლის. მიზანს ევრ მაალწება. ახლა ეკითხოთ: თუ კი განათლებულ ევროპიელ ერთა ამ ბოლო დრომდის ევრ შეიგნეს ეს ცხოვრების კანონი და აქედან თავიანთი ყოფა-ცხოვრების მიღრეკილება, შეგვიძლია ჩვენ თუ არა, ჩვენი საკუთარი ძალ-ღონით, სხვის დაუხმარებლათ, შევიგნოთ — საითკენ აქვს მოღრეკილი ყველა ჩვენი ცხოვრების ახალ მიმდინარეობას, როცა მისი პროცესი ჯერ არ დამთავრებულა? — „არა, არ შეგვიძლია!“ — კანდიერება აქვს იფიქროს ახალგაზნდობის იმ ნაწილს, რომლის საუკეთესო წარმომადგენელიც იყო ევ. ნინოშვილი, რითაც წაუშოველ ცოდეის ჩადის ეს ახალგაზნდობა ჩვენი ბრმა პატრიოტების წინაშე.

ამ თაობის წარმომადგენელთ კარგათ იციან,

რომ თითოეული ერის ცხოვრება შექმედდება საზოგადო კანონის ისტორიული განვითარებისას ისიც იციან და ნათლთ ხედვენ, თუ როგორ ირ-ღვევა ჩვენი ძველი პატრიარქალური კარ-ჩაკეტოლობა, როგორ შემოკლდა სიერცე, დაფუნდა მტკიცე კავშირი და ურთიერთური შე-გავლენა სხვა-და-სხვა ერთა შორის. ეს იყო მიზეზი, თუ რათ ვაპყურებდა ევ, ნინოშვილი დასავლეთ განათლებულ სა-ხელმწიფოთა ყოფა-ცხოვრების ახალ-მიმდინარეობას. მას კარგათ ესმოდა, რომ ჩვენი-სთანაა პაწაწინა ევრ აცდება დიდ ერთა შორის მოვლენულ ცვლილებათა და მიმდინარეობათა ნაშენეს. მან შეუგნო კიდევ თავი ამ მიმდინარეობის ერთს ნაწყვეტს, რომელიც ჩუმათ, თითქოს, ფარულათ დგამს ფუხს ჩვენი ცხოვრებაში“ („კვალი“, № 22). დაიხ, ევნატეს კარგათ ესმოდა ეს. ამ ქვეშაირებამდის ის მიიყვანა ჩვენი და ევროპის ცხოვრების უტყუარ ფაქტების შესწავლამ, რასაც აკრე უხერხულათ გაუჩრბის თბილი ოთახიდან გამომკეცრალი ნა—ლი. ამ ფაქტების შესწავლას შემდეგ ნინოშვილმა მიმართა ევრეთ წოდებულს „შედარებითი მეთოდს“ თავის მიზნის მისაღწევათ—ზემოთ დამსული საკითხაეების გადასაჭრელათ, რას გვეუბნება, — დადგინა მან ახალი საკითხები—ეს ფაქტები? ნუ თუ ჩვენ და ევროპიელთა ცხოვრების მიმდინარეობათა შორის არა არის რა სავრთო? და თუ კია, რაში უნდა ვეძებდეთ ამ ერთობას? ამ საშუალებამ დაანახუა ნინოშვილს ეს ერთობა ერთ და იმავე თვისებისა და მიღრეკილების ნიეთერ პირობებში და მათგან გამოწვეულ ეკონომიურ ურთიერთობაში. მართლაც, მარტო სიბრძნევს შეუძლია არ დაგვანახოს ის ქვეშაირებება, რომ ჩვენი ცხოვრებაც იმავე გზას დაადგა, რომელიც უკვე გათლეს დაწინაურებულ ერებმა. აქ, როგორც ამბობს მარქსი — უმაღლეს და უმდაბლეს განვითარების ხარისზე კი არ არის საქმეო, რომელიც კაპიტალისტურ წარმ-ების ბუნებრივ კანონებისაგან წარმოადგებიანო, საქმე თვით ამ კანონებშია, მათ მიმართებაში, რომელიც რკინის გულსავით შეუბრალელობათ მოქმედებენო. აი, ეს ტუნჯნცია, ეს თვისება ჩვენი ცხოვრების მიმდინარეობისა გვექნდა ჩვენ მხედველობაში და არა მისი განვითარების რაოდენობა: ევროპაში კარგი ხანია ერის ახალი ვითარების პირობებმა მიიმაგრეს ფეხი, ჩვენში კი, როგორც შევაიცი ვთქვით, ბევრათ გვიან; ამისთვის იქ—ევროპაში, ამ ვითარების პროცესსა შოგამა კიდევ დაათავა ზდა, ჩვენში კი ახალი ფუნ-ღამულობა. ეს შენდებლობა ჩვენ საქმათ გვექნდა გატარებული ჩვენს ზედ-ქრულ „სიტყვაში“. იქ ვამ-

ბობდით: „ამ ახალმა ბატონ ყმობამ, კარგა ხანია, დამათყარა ზრდა მოწინავე ერთა შორის, სადაც საშინელი ბრძოლა გამოიწვია.

ჩვენში კი, თუმცა ახალი დამადებულა, ბავშვია, მაგრამ ეს ბავში საუცხოოვო თვისებისაა,—შესანიშნავი სისწრაფით იცის ზრდა...“

რათ არ შეგებთ, ბ-ნო ნა—ლო, ამ ადგილს? თუ აქ გამოთქმულ აზრს არ ეთანხმება ჩვენი დასკვნა, რომელსაც აგრე მოწინავეთი ჩაუტყუნიხართ თქვენი თაგმოყვარე კბილებით, რატომ არ გამოაშკარავეთ ეკ ლოლიკური წინააღმდეგობა? პირველათ იმითომ, რომ თქვენ, როგორც ერთგულმა დარაჯმა ძველი ბატონ-ყმობისა, ვერ შენგულეთ მესამე დასის შემოპარავთ თქვენს სამწყსოში,—როგორ მოიმაგრა ფეხი მის ძველ ბატონ-ყმობის ნანგრევზე ახალმა წეს-წყობილებამ, ახალმა ბატონ-ყმობამ. ამ შემთხვევაში, მერწმუნეთ, ევრაფერი კრატკის სახელის დომსახურებთ ჩვენს საზოგადოებაში, რომელიც კარგათ ამჩნევს ამ ახალ მოვლენას. მესამე მიზეზიც შეიძლება აქ ევგულისხმით: —შეიძლება თქვენც ამჩნევდეთ ამ ახალ ფენადგმულ მოვლენას, ამ „ბავშვს“, მაგრამ რუსების ეგრეთ წოდებული „ნაოლინიკებისაგით“ ფუკობდეთ: „ეს ბავშვი სულ სხვა გზას დაადგება“. აქ, ბ-ნო ნა—ლო, თქვენ იძულებული იქნებით იმობღვროთ: „ბავში სულ სხვა ბუნებისა და ტანისა, ეინემ ზრდადამათყრებული, ე. ი. —შედარებით რომ ეთქვათ —პატარა ვანო სულ სხვა ტანისა და ბუნებისა, ეინემ ზრდა დამათყრებული ივანე. ასეთი ლოლიკური წინააღმდეგობის ძეგში ვაგტუარკათ თქვენ თქვენმა უმართებულო ჩვეულებამ—ნაწერიდან უკაშროთ ამოვლენილი ფრაზებისა, მაგრამ ენახათ ეს თქვენგნით დაწინაწილი ფრაზებიც.

ყველა ზემოთ ნათქვამიდან, მკითხველი მიხედება, რა გეკონდა ჩვენ მხედველობაში, როცა ევამბობდით: „ამნაირათ ჩვენი აწინდელი ცხოვრება წაჩმობადკენს ორს ახალს, ერთი მეორის მოწინააღმდეგე წოდებას, ანუ კლასს. ერთი მართი—ფიზიკური და გონებრივი შრომის წარმომადგენელი, მეორე მხრით —მუქთა ხორა ბურჭულა—კაბიტალისტები. პირველათ ხედვლია აუტანელი შრომა-გარჯა, მეორეტა კი —დასაკუთრება ამ შრომის ნაყოფისა. აი, სად ტყდება ხიდი ჩვენში და ზოგან კი, კარგა ხანია, ჩატყნობილია“...

ჩვენ გვიწოდდა ამით გვეთქვა ის, რასაც ასე მჭევრ-მეტყველურათ ამბობენ ცოცხალი ფაქტები ჩვენში ცხოვრებისა, რაც აგრე ერთლათ და მცენიერულათ აქვს გამოარკვეული ბ-ნ ნ. ჭორბანაის

„მოამბე“ (№ 5, 6) და ბ. პეტრიძეს „კვალში“. ჩვენ ვამბობთ, რომ ჩვენმა ქვეყანამ ეს 20—25 წელიწადია შედგა ფეხი ახალ ხანაში, რომ ჩვენმა ერმა როგორც ამბობს ბ-ნ ჭორბანაი, „შუვე გაყარათვი კაბიტალიზმის კხარკში“, რომ ამ ახალ ხანას ახასიათებს ახალი შინაარსისა და ფორმის ეკონომიურა ურთიერთობა. რაში იხატება ეს ურთიერთობა, ან რა სახელი ჰქვია მას?—ეკითხება ბ-ნ ნა—ლოს, მესამე დასის წარმომადგენელი („კვალში“ № 33). „ეკონომიურა ურთიერთობაში, ეკონომიურა ურთიერთობაში“, —უპასუხებს ნა—ლი („მოამბე“, № 5, 10) და მით აუწყებს ქვეყნიერობას: „მოდით, მნახეთ, რა უმეცარი მეცნიერი ვარა“. მაგრამ სულგძელი პეტრიძე —შეურთავებელი მტერი უმეცრებისა—მანც არ კარგავს იმდელ ნათელი ჰენოს, უტყუარ გზაზე დააყენოს ბედიაგოური რიქი უსნის: ეს არის ანი, ეს არის ბანი, ისწავლეოა“. ისწავლიდა მკითხველო, ბ-ნი ნა—ლი თუ ეკრა? პირიქით საშინელი უმადლობა გამოიჩინა თავისი გულგვითი მასწავლებლის წინააღმდეგ. როცა პეტრიძემ მეცნიერულათ დაუმტკიცა თავის ჯოტე შეგირდს ის ქეშმარიტება, რომ აწინდელი ეკონომიურა ურთიერთობა აღებმეცემობას მოასწავებსო, აი, რა ზრდილობით მიუგო ნა—ლომა: „აქ ეეროპის მავალით რა მოსატანი იყო, ბ-ნ პეტრიძეს რომ თუთიყუშით არ გავზებრიგებინოს შემდეგი ფრაზა: „ერთგვარ მიზეზებს მოდევნ ერთგვარი შედეგებია“, („მოამბე“ № X), მაგრამ ამასაც არ ჯერობდა. ნა—ლი იმდენათ დაუთერია თავ-მოყვარეობას, რომ ასე ვამჩნევთ, ლოლიკასაც კი ებლაუტება: მოდი ერთი ჩემს ძალათ-მაცხონე პედაგოგს „ოკინკალა“ ვაუკეთო, ყირამალაზე გადმოვტარილო და შიგ ლოლიკური წინააღმდეგობის ეკლარში ვატუტეოთათვიო. ოპ, sancta simplicitas!

ახლა ეკითხოთ: რათ აწინებს ბ-ნ ნა—ლოს ეს კაბიტალისტური წეს-წყობილება აგრე მწარეთ? რა არის ამის მიზეზი? ეფიქრობთ, იგივე გულგუბრევილობა, იგივე უცეკობა ამ წეს-წყობილების „ბუნებისა“ და იმ მეცნიერებისა, რომლის აწინაის ამოკითხვას აგრე მოწყალეობანი კილოთი ურჩევს მესაღდას. შეიძლება ბ-ნ ნა—ლოს, როგორც მადლიერის და კეთილშობილს შერის თავისი კეთილშობილი წოდებისას, ახაფრათ ებრძნებოდეს ეს დაუპატრებელი სტუმარი, რომელიც აგრე შეუზრალელობათ უთხრის ძირს ბრწყინვალე წოდებას; შეიძლება ეფიქრობდეს ამ დაუძინებელი მტრის დათრგუნვას თავის ძლიერ-მოსილი კვერთხით. დაიხ; ეს საფიქრებელია, როგორც შევითაც ეთქვით, მაგრამ

მაშინ როგორ უნდა შეურიგოთ და შევათანზმოთ ამ გარემოებას „მოამბის“ შემდეგი ლიბერალური მოსაზრებანი, რასაც ავრე თავ-გამოდებული ესაჩილება ბანი ნა—ლი: ჩვენი ბედის, ჩვენი მომავლის იმედი დამყარებულია მხოლოდ ქართველის ერის იმ ნაწილზე, რომელიც ამ სარბიელზე (გულისხმეთ ეკონომიური ურთიერთობა, ანუ ჩვენებურათ ალბ-მიცემობა) ფაოიონის თასს* („მოამბე“ № 1). ძალიან კარგს იქმენ „მოამბე“ და მისი ნაფიცი ემედილი, რომ უკანვე დაიბრუნებდენ თავიანთს „ასე ჩემო მანასეო, ხან ისე და ხან ასეო“ № (10), რადგანაც მათი რეპუტაციონური, კონსტრუქციული და ლიბერალური მოსაზრებანი ისე დამაბლიგით არიან ერთმანეთში არეულნი, რომ თვით ეშმაკსაც კი შეუძლია დაბტვირის შოგ თავისი ეშმაკური ფეხები. მაგ ბანი ნა—ლი და მისი მოსაჩრლე ივერილი ე, წ. (№ 261. „ივერია“) არ ჰყოფენ უარს, რომ კამბე-ღიშმა პროგრესული მოვლენაა. ხოლო ეს ბატონი პროგრესი, მათი აზრით, შორს, სადაც ცის სიფრცესში, შეიძლება იუპიტერზე ან ნებტუნზე დაიბადება, იქვე აიღვამს ფეხს, იქვე გაიზრდებ, „უზარმაზარ ქარხნათ გაღიქტევა და შემდეგ... შემდეგ ყოვლად მოწყალებ ზეცა გაიხსნის თავის მოწყალებ მკერდს და გადმოუშვებს თავის ზრდა-დამთავრებულს შობილს— ბატონ პროგრესს— ჩვენს უძლურ სამშობლოში. ქარხნას მოჰყვება, რა თქმა უნდა, შესაფერი ბუნების „პასაჟირებიტ“—მკდრეითი ამდგარნი, კაპიტალისტებთა ვადაბლისებულნი, ლუარხანანი თავიანთი ყმებით—პროლეტარიებით.

საზოგადოთ ბანი ნა—ლის ძალიან აბრუნდ-ბაბრუნდათ უნდა ესმოდეს კაპიტალისტური წეს წყობილება. ჩვენის აზრით კი, ეს წეს წყობილება მოასწავებს აწინდელ საზოგადოებრივ ურთიერთობას, რომელიც დაყრდნობილია საქონლის წარმოებაზე. სიტყვა კი, მაქონელი ნიშნავს ყველა შრომის ნაყოფს, რომელიც უნდა გაიაროს ალბ-მიცემობის ჭახრაცში, მიუხედავთ იმისა, გამოვიდა ეს ნაყოფი ქარხნის კარებიდან, თუ ტყიდან, დღე მიწის გულიდან, თუ მიწის ზედაპირიდან. მარქსი, რომელმაც მეცნიერულათ გამოიკვლია კაპიტალისტური წეს წყობილების ჩასახვა, განვითარება და მოსაბობა, ამბობს: „კაპიტალისტური წარმოება არის საქონლის წარმოება, როგორც საზოგადო ფორმა წარმოებისა“. *) „კაპიტალიზმი“ — როგორც აზობს ერთი რუსების მარქსისტი, — შეიცავს ორ შემცვენებას: ერთა უფრო ფართო და ნიშნავს საზოგადოთ საქონლის წარმოებას, მეორე — ეიწრო და ნიშნავს ამ წარმოების ვა-

ნეითარების უკანასკნელ ფაზისს, ანუ „სხიელს წარმოებას“ (крупная промышленность).

ასე გვესმის ჩვენ კაპიტალისტური წეს წყობილება. ახლა წავიმძღვანოთ წინ ეს შეხედულობა და ვიკითხოთ: მართლა ნებტუნ-იუპიტერზე იბადება, იზრდება ჩვეთის კაპიტალისტური წეს წყობილება, თუ თვით ჩვენს ცოდვილ ქვეყანაშიაც იბადება მისთვის ნიადაგი?

ჩვენ ვთქვით: ახალე-ყოფელი ძალი ახალი ხანისა გამოჩნატება ახალი შინაარსის ეკონომიურს ურთიერთობაში. ისიც ვთქვით, რომ ეს ურთიერთობა აღმოცენდა იმევე ნიადაგზე. როგორზედაც აღიზარდა და მომწიფდა ევროპის აწინდელი წეს წყობილება — ეს შრომის განაწილება და ახალი სახის წარმოება. წარმოება მარქსის აზრით (ჩვენი ივერიელი და მოამბელი მარქსები არ იფიქრებ), ის დღედაძობია, რომელიც არცევეს ძველს და მის ნაწვრევებზე აწეწებს ახალს ეკონომიურ, სოციალურ, პოლიტიკურ და იურიდიულს ურთიერთობათა. ამ ძველი წეს წყობილების დამარღვეველ და ახლის დამფუძნებელ პროცესზე ჩვენ გვქონდა ზევით ლაპარაკი. ამ პროცესმა დაანარჩა, როგორც ევროპის ერთა, ისე ჩვენი პატრიარქალური კარ-ხაყეტილობა, გათხარა მთა-გორები, ააყილა მამინები, დაქსანა ტელეგრაფების მართლები, გადაჯაჭვა ეკონომიური ჯაჭვით სხვა-დასხვა ერები, მეთაქვლა სიერცი და დრო. ამ პროცესმა დამატრია ის ისტორიული ბორკილი, რომლის რგოლებში სულს დაფავდა ხალხი საუკუნოთა განმავლობაში. ბატონ-ყობა—ეს მწარე შედეგი მწარე ისტორიული მიზეზისა-გაქტა. ისტორიის უფარვისი ნაყოფი ისტორიისვე ჩაბარდა, ხალხი განთავისუფლდა. ბნელითის სამეგობელოდან მან ამოჰყო თავი სინათლეში. თვალები ამოიფშენიტა, დაბრუნებულნი ფეხები გაიმორჯვა, ცნობიერებაში მოვიდა, სიხარულის ცრემლებმა იხეთქა და ლაწი მოხანა. მაგრამ... მაგრამ ხან-მოკლე იყო ეს სიხარული. ახალ ხანას თან დაჰყვა ახალი უცრობი კითხვები: რა ვაკეთოთ? როგორ ვაკეთოთ? ხალხისთვის ეს სამკვიდრო-სასიკოცლო კითხვები წინათ მერე ბარგი იყო. ის აკეთებდა მას, რასაც უბძანებდენ, ისე, როგორც უჩვენებდენ. თაოსნობა, მსჯელობა და მოფიქრება, თავისი აზრ და შეხედულობა საგანზე—ეს ბატონ-პატრონის უდავო საკუთრება; გღენს იმავე სამსახურს უწეოდენ, როგორსაც დღეს ჯარის ცაცხ, გღენი წარმოადგენდა იარაღს სხვის ზელში და არა შეგნებულ პიროვნებას. ახალმა ეითარებამ განათავისუფლა ის ბატონის სულთა-მხოთავ მფარეგლობისაგან, დაუბრუნა მას

*) Капиталъ К. Маркса, т. II, глѣрди 72.

დაკარგული მასალა ქუეყანების საზრდოებისა, წაუწურულა ყურში მრავალ-მნიშვნელოვანი სიტყვებით: „რაც გინდა, როგორც გინდა“ — და გაუშვა ოთხ-კუთხეი.

აი, სად იმალება სათავე აწინდელი ცხოვრების ვითარებისა! კერძო თაოსნობა, ინდივიდუალიზმი, აი თანამგზავრი აწინდელი წარმოებისა — აღებ მიცემობისა. გლეხი ბატონიდან იურიდიულად განთავისუფლებული, მაგრამ მის მამულზე დასახლებული, თავის ნებაზე მიშვებული, გლეხი, რომლის საკუთარს მოთხოვნილებას მრავალი საზოგადოებრივი და სახელმწიფო, საბატონო და სხ. გადასახადი მოემატა, როგორ უნდა გაძლიერდა ამ ახალ რთულ საქმეს? ცხოვრება ამ არაის, ნა — ლსაც კი არ ჰკითხა, ისე თავისებურად ვადაჭრა და ქრის ამ საკითხს. საქორა მხოლოდ თვალ-ყური ვადევნოთ, როგორ ჰყუწავს ის თავისი ბასრი ანატომიური დანით ძველს და აშენებს ახალს. მკითხველი კარგად ხედავს ამ უღრმბელი დოსტაქრის მოქმედების ნაყოფს, ხედავს, რა სახის ბრძოლა დაბადა მან თვით-არსებობისათვის. მაგრამ ბრძოლას ხომ გამარჯვება უნდა მოჰყვეს ერთის — უფრო ღონიერის და დამარცხებულ მგორის — სუსტისა და უძლურის. აქედან იწყება გლეხთა დიფფერენციალი — მათი განაწილება. აქედან იჩენენ თავს ერთის მხრით „უიშვილები“ და „სიმონები“, მეორე მხრით „ღრიძეები“ და ხრიკიანი „მოსე მწერლები“. ერთისთვის ამ ბრძოლას დაუსვამს დამარცხების დალი, მეორე გაუამაყებია, ღლარასხავეთ ჩუკურატება, ერთი გაუმდიდრებია, მეორე გაუდატაკებია. ამ სოფლის, როგორც დაბა ქალაქების ბობოლა ვაჭრებს, ჩარჩებს, რომელმაც მრავლობით იგდეს ხელში ოქრო-ვერცხლი — ეს უუძლიერესი იარაღი აწინდელი ბრძოლისა, მამულ-დედული — არამც თუ მართო დამარცხებული გლეხებისა, თვით ბრწყინვალე წოდებასაც კი — ჩვენ ეუწოდეთ მუქთა-ხორა ბურჟუა-კაპიტალისტები. ჩვენ ვფიქრობდით და დღესაც მიუხედავად ბნ. ნა — ლის მუქარისა, ვფიქრობთ, რომ ცხოველ-მყოფელი ძალა ახალი ხანისა, მისი სპეციფიკური თვისება იმ გარემოებაში იხატება, რომ როგორც დაბა-ქალაქებში, ისე სოფლებშიაც იხატება სავაზო კაპიტალი (თანხა), რომ ერთი მხრით ეს თანხა და მეორე მხრით — ღარიბი გლეხის ხელი-

დან შრომის იარაღის, მამულის, გამოცემა — შეადგენენ *conditio sine qua non* სამრეწველო თანხას, *) რომ ეს მოვლენა ჩვენში დღე-დღეზე ვითარდება და ამით ნიადაგი ეწმინდება უმაღლესს ფაზის კაპიტალიზმის განვითარებისას.

დაიხ, ჩვენ ასე ვფიქრობდით, მაგრამ ჩვენს მარქსს არაფრით ევაშნიკა ეს შეხედულობა და გვიციენა: „ალბათ, რაღაც გაუგანი — შეუტყავით, რამე ევროპაში კაპიტალისტური წეს-წყობილება არსებობს და რაკი მიღიარო და ღარიბი იპოვეს ჩვენ შორის, ჩვენშიაც იგივე წეს-წყობილება უნდა ეივულისხმებოდეს“ (№ X).

წარეთ ასეთია, ბნ-ო ნა — ლო, ჩვენი აზრი, რამდენიც უნდა იქარბუქოთ, ჩვენ მინც ჩვენსას არ მოვიწიოთ და პეტრიძესთან ერთად განვიგოვრებთ, რომ „ერთ გვარ მოვხვებს მოდევნ ერთგვარი შედეგები“, რომ მოვხვები, რომელმაც აგრე ააყვავა ევროპაში კაპიტალისტური წეს-წყობილება, ჩვენშიაც არსებობენ, ხოლო ვიმეორებთ, მათ შედეგებს აქ ჯერ არ გაუშლია თავისი ღონიერი ფრთები. ბნ-ო ნა — ლო, ას სიმდიდრე და სიღარიბე, რომელიც, ცოტათ თუ ბევრათ, თქვენც კი შეგიჩნევიათ ჩვენს ცხოვრებაში თქვენი კაპიტალიდან, განა შესაძლებელი იყო, ბატონ-ყმობის დროს? იმ დროს, როცა გლეხების შრომა აგრე შემბორკილ-შებოკილი იყო, როცა ეს შრომა და მისი ნაყოფი სხვის — ბატონის საკუთრებას შეადგენდა — განა შესაძლებელი იყო მათი — გლეხების აგრე უსწორ-მასწორათ განაწილება? — არა, პატივცემულო მეცნიერო, ეს სულ ახალი მოვლენაა — ნაყოფი ჩვენი ახალი ვითარებისა. ამისთვის ამ ახალ მოვლენას ჩვენ სახელსაც ახალს ვაძლევთ. თქვენგან სასაცილოთ აკდებულმა „მესამე დასმა“ კარგი ხანია აუწყა ჩვენს საზოგადოებას ეს ქეშმარიტება. ეგ, რა ახლო გიძებს ეს ქეშმარიტება! მიიხედეთ, ბნ-ო ნა — ლო, იქ თქვენი საწერი მაგიდის კუთხისაკენ, მარჯვნივ; მაგრამ თქვენ გაგიტაცათ, ალბათ, გარეგანმა სილამაზემ და შინაგანი სილამაზე კი დაგავიწყდათ.

ს. ჯეზაძე

(შედეგ ექვან)

*) იხ. „Капиталъ“, ტ. I, თავი VI.

ს ვ ი მ ო ნ ხ ე ლ ი

(ისტორიული მოთხრობა)

V

შედეგი *)

სიმონ მეფე თავის ამალით განქარებულ მიწისწაფიდა. საქართველოს საზღვრებზე რომ მივიდა, აღჭარალას ჩამოხტა. ციხის ეზოში მეფეს რამდენიმე ოთახი დაუთმეს. იქ ჩამოხადეს ბარგი. სვიმონმა ტანთ გამოიცვალა, ვადიცვა ახალუხი და ისე წამოწვა ტახტზე. უალიონი ედგა წინ, დალალოლბოა ეტყობოდა სახეზე. ამალიდან ორიოდ კაცი იყო იმასთან, სხეები ეზოში და სხვა ოთახებში დაბინავდნ.

— ეტყობა, ტყვეობამ და დარღმა გამტეხეს, რომ გზა ვეღარ ამიტანია. თავის დღეში დალაღვა და ავათყოლობა არ ეცოდო, ახლა-კი... კარჯია კიდევ, ჩემ სამეფოს საზღვრებს მოვალწე! ციხისთავი რატომ არ მგახლებდა? აცნობეთ ჩემი მოსვლა?—თქვა სიმონმა.

— ბატონო, ციხისთავის ნახვა და ყველა სარისტა არჩილმა იკისრა, ის მოვაგონებთ ყველაფერს, უთხრა მსლებელმა.

ზედლატარებაზე შემოვიდა არჩილ მუხრან ბატონიშვილი.

— ცხენები და ბარგი კარგათ დაგვიბინავეს, ძალიან პატივცემითაც გვეტყვიან, მაგრამ ციხისთავი კი არ გვეჩვენება, თუმცა ყაენის ბძანება შეუღზავენ. შემოუთვლია ავთა ვარო. ტყუს! კარგათ არის, ცბიერობს. ნეტა სპარსელების რაზმი ჯერ კიდევ არ დაგებრუნებინათ.

— როგორ თუ არ გვეჩვენება? მაშნ შპის ბძანებასაც ეწინააღმდეგება? მე მოვინანებ მაკას კადნიერებას, არ მოკედეს სვიმონ მეფე! თქვა სვიმონმა და წამოიწია.

— ბატონო, აჩქარებითა სოფელი არვის არ მოუტყაია, მიუფო არჩილმა.

— მაგრამ არა! მართალს ამბობ, მოთმინება ჯობია. სანამ ნიშნ არ გამოვიჩნენ, მანამ ჩემ ძალას არ ეუჭვენებ. ყველა იქით შემომხედავს, ყველა სიფრთხილით მოშექცევა. რა იციან, დამჩრება თუ არა გამარჯვება? სპარსების რაზმი კი... არა, ჩემო არჩილ, მე ახლა ჩემ სამეფოში ვარ, იმედი მაქვს ჩემი საყუთარი ძალით დავიპყრო სამციქიდრო, — მიუფო სვიმონმა. მერე ცოტა ხანს ჩაფიქრებული იჯდა, თან მარჯვენა უღევსზე ეკიდა ხელი.

— არჩილ! ჩვენებმა ისეე აისხან იარაღი, ფხიზლათ იყვენ. ყარაულები დაყენეთ გარეთ კარს. ფხიზლათ იყავით, პატივისცემით კი მოექცეთ ყველას, ბძანა სვიმონმა.

— ბატონი ბძანდებით, მიუფო არჩილმა და გავიდა.

— ბატონო მეფე! განა თქვენი გამოცდილი თვალი საეკუოს ხედავს რასმე? მაშნ გვიბძანეთ, ჩვენც იარაღს ავისხამთ, აქაც თავდარის დაევიკრთ, მოახსენეს მსლებლებმა.

— ეგრე ემჯობინება, მიუფო სვიმონმა. ჩენ ისეთ გარემოებაში ვართ, რომ ძალიან წინდახედვით უნდა ვიქცოდეთ. ჯერ ყაენის ფირმანის მეტი ძალა ხომ არა არის რა ჩვენ ხელში. დაუთხანის, ან იმის მომხრეების ერთი მარჯვე ნაბიჯი და ჩენი დალაღვა ერთია. სწორეთ ესა მქონდა აზრათ, კაცი რომ დაეწინაურე და ეუბძანე ბართაშვილი მოგვებებოდა. გუშინ, გუშინ წინ უნდა შემოგვეყოდა ვახუე. ნეტა,....

ამ ლაპარაკში იყო მეფე, როცა გაიღო კარი და შემოვიდა საჩინო მთლათ შეიარაღებული კაცი, დააკერდა სვიმონს და დაიძახა:

— ბატონო მეფე! ბატონო სვიმონ! საქართველო სიმედო. მერე მიუახლოვდა, ცდილობდა ხელზე ეკოცნა. სვიმონი თითონ წამოჯდა და ვადეხნია ბართაშვილს.

— საჩინო, ჩემო ერთგულო, ჩემის სამეფო ტახტის ბურჯო! მართო შენ ხარ, რომ გაჭირებიაში არ დაგეტოკებია. ძნელათ ვაღსახადი სიკეთე დამდე.

— მე ჩემ ვალს ვასრულებ ჩემი ხემწიფის წინ. ნუ ჰქუხართ, სხეებიც არიან ერთგულები, ახლა თქვენ რომ თავისუფალი გნახეთ, მითომ გათავისუფლებული მამული მინახავს. რა გეხარდება თქვენი სახლობს! როგორ აღტყვებაში იყო მთელი საქართველო! თქვენი წყალობით სხვა ტყვეებიც გათავისუფლებულან, სამშობლოს დაპზრუნებიან, თქვა საჩინომ. მერე მიბრუნდა და ყველა იქ მყოფი გადააკოცნა.

მოკითხვა რომ გაათავეს და დასდენ, საჩინომ ისეე დაიწყა:

— მოვიდა თუ არა თქვენი კაცი, მაშინვე დელათთან მახარობელი ვაფრინე. მე კი აქეთ გამოვეშურე. მახარობლათ ათბავის ძმა მანუჩარი გვეგზავნე. მანუჩარი სტუმრათ იყო ჩემთან და კარგ შემთხვევა არ დავკარგე. მე ვიცი, არ განხარადებოდა! დედლოვლიც, ბატონიშვილებიც კარგათ არიან. ის იყო ემშახლებოდი კეთიხებს იმათ წამოსაყვანათ, რადგან ფიქრი მქონდა იმით.

— მადლობა ღმერთს, მშენილობით ყოფილან!

*) იხილეთ „სველი“ № 12

კაცო, მანუჩარი გვეგზავნეო, განა ჩენია მანუჩარი? ჰკითხა გაკვირებულმა მეფემ.

— მანუჩარი ცხველმოყვარელი ჯაჭვით არის თქვენ სამეფო სახლთან შექცეული. მთლათ საიმედოა... მე დაწვინაურდი, რაზმიც საცაა მოვა. ახ, ბატონო, ბატონო, რა ცუდ ღროს გვიღალატა მაშინ ზედმა!

— მართალს ამბობ. სამეფო თითქმის გათავისუფლებული მყავდა მტრისაგან. ეამბობდი, ახლა კი შევეუდგები-მეთქი თამარის ანდერძის ასრულებას. ახლა გავრთებულნი და ძლიერი სამეფო მეკრებო-და ხელში, რომ ფარცხისის ომში ყოვლანაშეგელს არ ეღალატა.

— მაშინ ბრძოლაში ერთობ წინ წაიწიეთ, ბატონო; სულ სამოცამდის კაცი ძლიერ მოგყევით, ჩაერთა ლაპარაკში ერთი, რომელიც სვიმონთან დაეცემებოხით მაშინ სპარსებს.

— დაეით აღმაშენებლის და თამარის ანდერძი მაინც თქვენ უნდა ასრულოთ. ჯერ წასული არ არის დრო. თქვენ სიზმნეს ახლა დიდი გამოკდილება მიემატა. ყოვლანაშეილი კი იუღდს კერძი იყო და ისეც მოეღო ბოლო.

— როგორ, ყოვლანაშეილი აღარ არის?-ჰკითხა მეფემ.

— გულყიანახის ხეგზია დათხულები იმისი სისხლი. კოჯრიდან მოვიდოდი. ენახოთ ყოვლანაშეილი შემომყვარა გზაზეთ. მაშინვე დავაჭერინე, ხეგზი გადავგდებინე, თან მივაძახე: თუ მეფისა და ქვეყნის გაცემა კეთილი საქმეა, აჰა, ნახე! ის რომ ხეგზი გადაამსხრიეს ბიჭებმა, თითოთი მღვრიით წამოვიდნენ: „ყოვლანაშეილი ქარაფინდა, ხელი ჰკრებს და გდაფრინდა“. მერე ხომ სოფლებშიც მღვროდენ ამას, თქვა საჩინომ.

— ძალდი იყო, ძალღურთი სიკვდილიც რგებია, თქვენ მსლებლებმა.

— ღირსი იყო! კარგია, უჩემოთ დავისჯია, იმისი პატიობა არ შეიძლებადა. სხვებს კი არ მინდა ჯაგერში ჩაუდგე: ვინც ისე ჩემკენ გადმოვა, მივიღებ, ყველაფერს შევუნდაბ.

— მეფური სიტყვაა. მოყვრები გვეპირდება, მტრებს ნუ გავმარალებთ. თქვა საჩინომ და შეყოყმანდა; უნდადა ახლვე ეამზნა ბარძიმი ამილახვარის და ელიზბარ ქსნის ერისთავისაგან ჩადენილი აეზაქობა, ეთხონენა ლმობიერ თ მ-აპყრობოდა იმათ, მაგრამ თანაც ეწინოდა, მეფეს ძალიან არ ეწყინოს, არ გარისხდესო; იცოდა იმისი შეუკავებელი ხასიათი. ამ მდგომარეობიდან საჩინო, სიმღერის ხმამ გამოიყვანა, რომელიც გარედან მოისმა. გულუნი ახლოვდებოდა. ბოლოს გაისმა კიჲინა:

— სე-მონ მეფე! გაუმარჯოს!

— ჩემი რაზმი, — თქვა საჩინომ კმაყოფილებით.

შემოვიდა არჩილ და მეფეს მოახსენა, რაზმი ევლარ შეგვიკავებია, ჩენი ხემწიფე უნდა ენახათო. სვიმონს სიხარულით სახე გაუბნყინდა, ადგომა დააპირა.

— არა, ბატონო, იწვეით, მოახსენა ბარათაშვილმა, მე გავალ ყველაფერს ვეტყვი, მარტო უფროსს კაცებს შემოვიყვან. ხვალ კარგათ იქნებით და ერეგებით.

კოლა ხანს უკან ბარათაშვილი შემოუძღვა მეფესთან რამდენსამე შეიარაღებულ კაცს. მისულეში რომ მიესალმენ მეფეს, იმან ყველას აკოცა. იმათ სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა.

ციხისთავმა გაიგო ბარათაშვილის მოსვლა, მიხედა რომ ეს სახეშრო საქმე აღარ იყო, დაიბარა არჩილი, გამოჰყვა სვიმონ მეფესთან, მიართვა ვერცხლის სინით ციხის გასაღება და მოახსენა:

— მომითმევია ციხის გასაღები ახლა თქვენ გემორჩილებათ აღუჯაყალა, რადგან ესრე ჰსურს ირანის მფლობელს დიდებულ ხუდაბანდს.

სვიმონმა აიღო ციხის გასაღები, ისეც, ციხისთავს ვადასცა და უბძანა:

შენთვისავე ჩამიბარებია ციხე! ბეყინვალე ხუდაბანდის ერთგულებს მე ჩემ მომხრეებათ და მეგობრებათ ვთელი. მხოლოთ მოამახლე ორმოცი კაცი, რომ თან გამოამყვენ: შენგან გაწერთილი მხედრობა დიდ სამსახურს გამიწვეს. მერე უბძანა საჩინოს:

— გადაარჩიე შენი რაზმიდან ოცი კაცი, დაუნიშნე უფროსი და ციხისთავს ჩაბარე, რომ მმორჩილებდენ, ამისგან კი შენ ჩამბარე ორმოცი კაცი.

ვ. პარნოვი

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წყნეთლისა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

მეპარეშუქთა პირველი ამხანაგობა ქუთ. გუბერნაში ამით აცხადებს, რომ ეისაც სურს რაიმე საქმე იქონიოს ამხანაგობასთან, ან მხანაგათ ჩაუწეროს. წილის ბარათი მიიღოს, ჰქის თესლი იყიდოს და სხ., უნდა მიმართოს ხონში, ან ქუთაისში მძ. წერეთლების წინის მალახოას, ან კუნში იქაურ ბანკს. ამხანაგობა ყიდის ერთ კოლოფ თესლს (7 მისხალს) სამ მანეთათ. ამხანაგებს, აგრეთვე მათ, ვინც ნაღდ ფულზე ერთათ ათ კოლოფს იყიდის, უფრო იაფათ დაეთმობათ. კოლოფებს ამხანაგობის ბეჭედი აკრავს.

ამხანაგ. მმართველი ნ. წყნეთელი